

Никола Витез Др. Гржетић Гашпићев

О ВЈЕРИ СТАРИХ СЛОВЈЕНА
ПРЕМА ПРАВЈЕРИ АРИЈАЦА И ПРАСЕМИТА
/одломак/

| О траговима и останцима паганскога богоштовља, старих обичаја
и богослужних обреда наших прадједова |
| О божанству свјетлости у старих Словјена | О божанству тмина у
старих Словјена |
| О биесовима у старих Словјена | О Триглаву | О Перуну |

О траговима и останцима паганскога богоштовља, старих обичаја и богослужних обреда наших прадједова

Из мјестнога називља, из народних личних имена, из старих обичаја, приповиједака и старих пјесама разабрати је, да су старословјенска племена своја стара божанства, обичаје и обреде из Азије и сјевероистока Европе амо пренесла. Према својој старој вјери они су прозвали у својој новој постојбини горе и планине, врхове и хумце, дубраве и поља, језера и ријеке, села и градове, кадкад божанским именима, кадкад својим старим називима своје пријашње домовине. Ми туј налазимо у нашим земљама готово исто називље градова и села, у којим су одприје у својој старој земљи становали.

Ваља памтити, да је свако племе старих Словјена иза своје сеобе у својој новој постојбини не само градове и села своје старе домовине опонашало, већ су они и брегове и планине, воде и ријеке својим старим боговима окрестили, а тиме може нам бити упоредна митологија водичем у сеоби старословјенских племена Ми ћемо се тиеком разправе обавиестити, да су разна племена старих Словјена у разну доба кренули из сарматске равнине и из прекокарпатских земаља прије хрватске и србске сеобе на југозапад. Они су поплавили ове земље с Хунима, с Готима, с Аварима и т.д. а судећ по мјестним именима и по божанским називима, било је туј Старопруса и Литвана, Пољака и Малоруса.

Лако нам се је освједочити, да та племена ниесу се селила само од прекокарпатских земаља, већ и од циеле сарматске равнице између Дниестра и Дниепра, а тамо су понајприје насељени били и стари Хрвали и Срби у земљама прастарих Будина. Тамо на Бугу имадемо једину Цетину као што и у Далмацији, а на западу од Дниепра имадемо и дан данас и Сомбор¹ и Зенту, и Вршац и Суботицу, Чонград и Новихрад. Тамо је Ђаково код Курскога, Белгород на Донцу, а тамо је и Канижа и Фелдвар, Сланкамен и Печка. Вуковар и Sgby², Панчево и Velika Vys, Брод и Волоска. Красно и Бар!

Од ријека налазиш тамо Унов³, Деражњу⁴, Колп⁵ у подручју Новоградском.

И племе Северана је пребивало на истоку Дниепра, а трага им налазиш и на Дунаву и у Северину код Карловца. По Нестору су становала тамо племена и Хрвата и Срба на истоку од Дулеба, који су становали прије провала Авара (око 503.г. по К.) међу Бугом и Stygom, а касније су се ови преселили на Блатно Језеро. Бужани су пако допрли све до Истрије, те су тамо своју нову Волоску⁶

населили и Перуном бриег на југозападу "Вучке горе" окрестили.

Је ли може бити слиепи случај, да су толико добро нам позната мјестна имена тамо и у нас. На циелом свиету не налазиш их тако свих на окупу, а то се даде врло ласно тиме протумачити, да су они мјешћани, преселивши се у наше земље, нове населбине истим именом прозвали. Ну и планине су они прозвали својим божанствима. Ти налазиш у нашим земљама и литванскога бога Губара, рускога Перуна, сјеверословјенскога Сутвида, Требу, Љутичкога Радгоста, пољскога Зиemiеника и Божуту. И рускога "Хозјанина", кућнога чувара Малчика, сусрећеш у хрватском Приморју именом Малића.

Пошто су стари Словјени своје богоштовље на горама и планинама дотичним божанствима обављали и своје жртве приказивали, то су их и истим божанским називима окрестили. Тако ћеш наћи у југословјенским земљама трага древному божанству свемирске свјетлости **Сваруну (Сварог)**⁷ и сину му богу топлине **Огњију**,⁸ богу громовнику **Перуну и Тари**, сунчаном богу у разним добима љета, као зимском **Коледи**,⁹ прољетному **Првину**, пастирском богу **Сирину (Ксира, Сирица)**, говедарском богу **Власину (Велес, Волос)**, божици љубави **Лади**. Љетному сунчаном богу жетве **Сутвиду (Свантевит) или Витни**, боговима вршитбе **Требуну (Потимба), Губњару (Губар, Губер), и Земонику (Зиemiениек)**¹⁰ и јесенским сунчаним боговима Вишину (Вишњи) и богу тргатбе Рују.

Осим тих има траг и богу богатства **Плевника (litv. Plnite)**, богу ограда (торова) **Тртка (litv. Twertikos = Тврдина)**, шумском богу **Брстаку (litv. Barstuke)**, горском **Палчику**, богу ткања и рибарења **Диклу (litv. Tiklis)**, богу вода и језера **Водни**, богу поморства **Кураби**, богу брака **Бозури (sltz. Божута)** и т.д.

Ми налазимо останака и злодуха, као што Паклењаку (Покола), Чернобогу, Мракошу (Мракопути) или Мрачају, Змајану, Зларину, Чрту, Малићу II, Гудеју (Худић), Дерачици, Мори (Марзана), Марасу, Аждаји, Жежибаби и т.д.

Попита ли се човјек одакле Старословјенима ота божанства: - тад му треба заронити у недогледне сиње давнине људскога покољења. Само ту може му синутити по који трачак свјетлости, из које ћеш уједно разабрати моћи тиек назора и вјере и постепенога проматрања и поштивања отајствених сила природе и чара небескога. Већ у називу и придјевима древних божанстава људскога рода лежи знаменовање и извор божанствима: ну тешко

нам је често погодити значај, само с тога, што се је кадкада и сам кориен риечи изгубио, од које потиче божанство. Срећа по нас, да имаде аријско покољење више племена а пошто сви произвиру из једне матице, то ћемо у разних племена наћи буд иста божанства, и налично им богослужје, буд сличних риечи и етимологичкога кориења, из кога ћемо дознати прави значај старих божанства. Иначе не би ми никад дошли до спознања наших древних светиња. К тому ће нам доћи у прилог и то, да се је изворна аријска вјера у појединих племена на велико развила, те да су њекоја у својих светих књигах јур пред четири хиљаде година пописала своју богослужбу и хвалоспјеве боговима. Напокон иде нам у прилог и то, што су се у поједином огранку Словјена одржали у народним пјесмама читави обреди и хвалоспјевии боговима кроз читаву годину, а то бива у тхрарких Словјена. Ови су диомице мухамедовске вјере, ну баш под окриљем ове вјере су уздржали своје старе обичаје од пропасти, коју су им приетиле нове вјере. Овај појав видјамо и у обичајима у Мухадоваца Босне и Херцеговине. И ови су уздржали много старословјенских обичаја у обитељи: тако у проситби, удаји, дјеверству, кумству, при породу, смрти, гатању, врачању и т.д.

Божанска пако имена налазимо јоште само на планинама и горама, риекама, језерима, отоцима, у личном називљу и у старим народним пјесмама.

Сада ваља нам се спустити понајприје у проматрање правјере Аријскога покољења, јер ми налазимо између наведених божанстава некоја, којих већ Ригведа спомиње, а којим има у њој и хвалоспјева. Ту налазимо најчишћега бога Варуну, Агнија, Паргању (Паркана), Вишну-ја, Тару (Трита), од злодуха Маруте и т.д.

У зендичкој вјери сусрећемо Вату (Вјетар), Земиад (Зиемениек, Земоник), Митхру, Маонха (Мјесец) од злодуха Азис - Аздаха (Аждаја) и т.д.

Од семитских божанстава особито бабилонске добе виђамо Белу или Билит-у (Мелиту - Милицу), које су источни Словјени називали Бел-богом илити Велесем и Волосом са женом Биозуном. И Чернобог потјече из Азије те га налазимо у индијском племену Сантала на Гангесу именом Царнабонга.

У Балтичких Старословјена налазимо и некоја божанства налична ведским, као што Триглав опонаша индијскога Тримуртија, Свантевит индијскога "Withi Bramu", Ругиевит индијскога јунака

Subramanyu¹² и т.д. Ибогослужбених обреда наћи је у старих Словјена врло наличних ведским као што жртва огња "Хоман" и жртва "Јага" (Јарета).

И обичај спаљивања људских љешина и скакање удовица у ватру и вјеру о селењу душа нечистих у животиње (вукодлаци) виђамо у једних и других. А тако сусрећемо симо и тамо према доби љета и разне свечаности сунчаном божанству.

Напомене

¹ P. I. Shafarik, Slov. zemevid v Praze 1842.

² Срб је такођер у Лици.

³ Уна, притока Саве.

⁴ Дрежница у Херцеговини.

⁵ Купа у Хрватској.

⁶ Волос лежи и данас на извору ријеке Буга, гдје су баш Бужани насељени били.

⁷ Топографска имена од Сваруна су: Сваруље у Литајском котару у Краинској, Сварин у окружју Храдечком у Угарској. Лично име: Сварун бијаше вођа Јустинијанов у персијском рату год. 555.

⁸ Од Огња су Огњани (у Галицији Okniany - подручје Станислав), Огњице, Огњишов (Охнишов у Чешкој). Огне је у јужној Норвежкој а Огнина код Вулкана етне на сицилском приморју. Лична имена су Огњан, Огњослав, Огњегој (Onegesiōs Атилиин војвода и војвода Белогостића у Македонији).

⁹ Коледина, презиме Коледа.

¹¹ Зиemiеник био је у Пољака ратарски и пољоделски Бог оно што у старих Пруса Пергубрије (Pergubrios).

¹² Малић - планина.

¹³ У Кореници (Karienci данас Garz) на отоку Рујани био је Rugievit утворен седмерима главама као и индијски Subraman-ya. У Ратари имао је 4 мушке и 2 женске главе. Представљао је седморо небеских планета.

О божанству свјетлости у старих Словјена

Као што налазимо у свих народа борба божанства свјетлости и тмина; тако га виђамо и у старих Словјена. У ових видимо највишим божанством Сварога, као што и у осталих народа аријских. Ено видјесмо у Еранаца Заруана, у Индијана Варуна, а у Грка и Римљана Урана и т.д.

Небески бог Сварог рађа свога сина Сварожића, а овај је сунчано божанство као у Мисираца "Ра", у Индијана Индра, у Еранаца Митхра, у Грка Зеус (Хелиос), у Римљана Сол, у Германа Балдр и т.д.

У старих Словјена је Сварожић уједно и Белбог, а кад је срдит знаде се и црним облачинама омотати, и злодухе стрјелама у своја скровишта затјерати. Тад је он Перун, као и Индра у Индијанаца Parzanga.

Сварог ствара свемир, небо и земљу, те је отац богова и људи, а син му је Сварожић, који огриева земљу и даје живот свима бићима, као Ормузд (Ахурамазда) у Еранаца.

Он ускрсује природу прољећем, озорива љети пољски плод и храни свој народ.

Сварожић има своје помоћнике и своје супарнике. Највећим супарником му је Чрнобог са својим злодусима с којима се бори виекома, а па особито зими.

Зими јења, те ослаби, кано ти старац сједоглавац, тако да га је мајци Коледи годимице препорађати. кад се роди "Коледа и Дажбог", кад је младић у прољећу, Првин је; кад је јунак и витез љети, тад је Сутвит (Свантевит), кад је бранитељ људи и "Дабиша" пољскога плода, тад је Требун и т.д.

Такових претварања сунчаног божанства у разне добе године има још и више: ну о овим ће се разправљати на посебном мјесту.

Ова претварања не ваља сматрати многобоштвом, већ уприличавањем једнога те истога сунчаног божанства. Ми ћемо се тиеком разправе увјерити, да су готово сви главни народи утварали онако своја божанства по примјеру Мисираца, како је то астрономско опажање захтиевало.

Тако је то бивало у Прасловјена и старих Словјена.

Понајприје су се клањали небесима и свјетлости, а то је био Сварун, створац свемира и свиета; ну као да људска нарав тражи више него једно божанство; Сварун рађа Сварожића (Божић), а мајка му је Коленда.

У овом опажамо понајприје једнобоштво Сваруна, иза тога двобоштво Сваруна и Сварожића, а затим тројство Перуна, Требуна и Поколе. Ове три особе удружили су у једно божанство Триглава: "тројан" особама, а јединац бићем.

Ово тројство произвире од оне добе, као и тројства других старих народа, када су мисирски свећеници небо поразделили на три

диела, те су сваком диелу представили по свога бога. Тако је Сварожић владао прољећем, Требун љетом, а Покола зимом.

Као што је покојни Осор био у Мисиру у подземљу судијом душа, тако је то био и Покола.

Чим су Мисирци своја небеса поразделили на четири диела; увађају и Индијанци свога четвероглавога "Брахму" у своју вјеру, а стари Словјени свога Свантевита. Као што смо већ напоменули био је Сварожић у знаку "Лаву" љети "свети јунак" Светевит, који тјера злодухе, а тога су стари Словјени, особито сјеверозападни, називали "светим Витезом" (Светевит = Сутвит), а овај је представао старословјенско "Четворство".

Овога су уличавали четвероглавим "Богом".

На глави је имао омашну шкрљачину проти сунчаној жези као и људи, у десници је држао "рог обилатости", о лиеви бок му је висио омашњи одугачки старословјенски мач, којим је сјекао злодухе, јурећ ноћу и зими на својем "вранцу".

Стари су му се Словјени клањали у богатим храмовима, као у Аркони на отоку Рујани, Штетину у Винети¹, на отоку Уседому, у Јулину², на отоку Волину и у Ратари на Доленском језеру у Ратарској земљи у Стрелицама.

Свантевиту су дизали и огромне четвероугласте ступове по земљи као и Грци своме Хермесу. Такав један ступ налази се у Кракову, кога су дигли из корита потока "Подхорце" код "Husiatyn"-а у Галицији³.

Ступац је четвероугласт и до три метра висок (2,70 м). Подиелен је на три диела: на горњи највећи дио (161 цм), на средњи најкраћи (40 цм) и доње 63 цм дугачко подножје.

На горњој и највећој трећини уприличен је четвероглави Свантевит под шеширом, држећи у десници рог обилатости. Обучен је у дугачку хаљину и опасан појасом, о којем му виси дугачки мач. На истој страни виђа му се и "вранац коњ гаталац".

На једној страни ступа држи женска божја прилика прстен у десници, у знак, да је Свантевита жена (Вида) била богиња заручбе и брака.

На осредњој и најкраћој трећини ступа сматраш четири кипца, два

мужкога а два женскога облика, који се сва четворица за руке држе.

На најдоњој трећини опажаш троглаву неман, која клечи и са шест руку подупире осредњи дио ступа.

Ми на том ступу разабиремо горње омашно божанство Свантевита, који разматра небеса на све четири стране и подјељује људима храну и свако богатство, дапаче и обитељску срећу. Тиме су уприличена на том ступу старословјенска небеса.

У средини играју богу малени човуљци своје коло на земљи, а троглави Чернебог подупире у подземљу својима шашама свиет.

То ти је било старо божанско Четворство у старих Словјена, божанство стварања (Сварун), живота и жетве (Светевит), вршитбе и хране (Требун) и разплода и уздржавања свиета (Сватевита = свиета Вида).

Чернебог је био рушитељ и судија душам.

Временом су увели разна племена "Петворство", "Шесторство" и "Седморство".

Петероглава Свантевита и шестероглава Ругиевита (Руђевица) обожавало се у Ратари, а седмероглава Ругиевита у Корјеници.

И тако су приспјеи стари сјеверни Словјени до свога "седморства" према којему су и држали седам светковина у години а управо у то доба затекла их је коб те су тада подлеги кршћанству.

Напомене

¹ Винета је потонула у море потресом..

² Јулин је лежао код данашњег Волина; ну пригодом некоје свечаности поганским боговима је у граду злочинском руком ватра букнула и град уништила, јер је већим делом био од дрва саграђен.

³ Bildwerke der altslavischen Zeit v. Dr. M. Weigel Braunschweig 1892. pg. 19.

О божанствима тмина у старих Словјена

Према свему, што смо до сада разправљали, налазимо у старих Словјена божанством свјетлости Белбога, а богом тмина Чернебога. Ово божанство, није од скорије добе, како то тврди

Лиречек¹; већ је он био познат и старим Аријцем; иначе како бисмо могли протумачити, да су га све до најновије добе, почитовали Сантали на Гангесу именовом "Чарнабонга".

Чрнобога налазимо у Индијанаца именовом Крсхна (Црнац) у добром смислу. Овај им је био сунчано замрачено сунце, које умара разне злодухе као што змаја Ruyhona и змију "Калигу". С тиме у складу налазимо и ноћно Сунце; ну ово је прави злодух именовом Шива², који је мучио са својим помоћницима злодусима неправедне душе. С тога су се људи овога Биеса страшно бојали. Такву худобз су имали и други народи³, а тако и стари Словјени Чернобога.

Хелмолд⁴ вели: "У Словјена виђамо особиту и чудновату заблуду: да ће на гостбама, обнашати чашу, над којом ће проговарати, нећу рећи благословљене риечи, ну најближе клетве у име доброга бога и злога, увјерени будући, да срећа овиси о добром а несрећа о злом Богу. Стога ће и зла бога у својем говору називати ђаволом или Чернобогом".

Супарником је овому био свакако Белбог⁵, јер му се је уздржала успомена у местним именима, као што Белбук село код Трептова у Поморју, Биалобожница и Биалбоже у Пољској, Белбожице у Чешкој и т.д.

А тако се је одржао и Чернебог на истоименом бриету у источној Саској земљи.

И Cluver⁶ приповиједа, да су Венди у Слезии почитовали "Билбога"⁷ и Чернебога. Билбога, да су и Јутер-бох-ом називали, јербо су га славили јутром о зори.

У Бранибору налазимо му успомену у граду Јутрбог и Jutterburg.

Напомене

¹ Ч.Ф. мус. 1863., 27.

² Шива и Јама сравни п. 63.

³ Сравни у Еранаца Ангромаињуса и Мулге у Бабилоњана п. 77.

⁴ Helmold, Chron. Slav. I. 52

⁵ Малоруси су га називали Белуна. Белуно је мјесто у Истрији и горњој Италији, која мјеста су стари Словјени утемељили.

⁶ Cluver, Germ. Antiquis I. 1.

⁷ Билбог, Белбук, Биелбох, Балибог, Биолбог, болбег су само синонима, која потичу од семитског Баала и Бела као и Баалбек (Хелиополис) у старој Coelesyгiji или данашњој Палаестини.

О биесовима у старих Словјена

Као што се је имало божанство свјетлости својими помоћници полубогове, тако је имао и Чернобог своје Злодухе, Утваре (литв. Aitvaros) или Биесове.¹

Ови су већ познати били и Мисирцима и Калдејцима а тако и Индијанима и Еранцима.

И у старих Словјена налазимо силу божју биесова као што Чрта (Чорт), Гудеја (Худић), Дерачицу, Мору, Вихора, Витру, Маравита, Марасе, Аждају, Жежибабу, Мракопуге, Вођана и т.д.

Крвопија (Руја) Мута био је пакленско псето и пасоглавац Штипас и т.д.

И у јужних Словјена има јоште и дан данас множина тога легла. дочим су стари добри богови у нас сасма изчезнули те их данас само на бриегових и ријекама налазиш, муче биесови наш народ јоште и данас. Он назире у свакој непогоди и у свакој болести по свога биеса, те их и спомиње своим именом². Да ли је тому криво то, што је црква настојала, да изтриеби из народа само божанства свјетлости а оне тмина да штеди, пошто су и онако у прилог ђаволској радиности - о тому нека суде они, којих се ствар највећма тиче. Свакако треба изтриебити од народа и те биесове.

Напомене

¹ Биес Бес произвире од ариј. bhi = бати, бојати се. литв. baisus = грозан, страхан. Биес се је одржао у клетвама: Биес те сколио = (Боже дај побиеснио) и у народном вјеровању.

² Сравни биесове у народној медицини у спомен-книзи 25-годишњице обстанка "лиечничкога збора Хрватске и Славоније".

О Триглаву

Првобитно тројство Поросјана, које су славили понајприје у Ромави (Romove) под стародревним дубом, прешло је и на друге старе Словјене, као што Поморане, Венде, Полабјане, Пољаке, Чехе, Моравце и Сорбе.

У Ромави видјесмо троје богова свакога у својој удубини храста, а та су била: Перкун, Потримба и Покола.

Ова старинска божанства налазимо и у јужних Словјена именом

Перуна, Трибуна (Требић) и Поколе или Паклењака. Од њих налазимо у свим словјенским земљама: сјеверних и јужних, силу божју мјестних имена, која су прозвана по старој служби божјој, обдржаваној на онима светима мјестима тако у Крањској бриег Триглав (Тергло) у Херцеговини Троглав, у Босни на Динари, у Далмацији на Биоковој планини и т.д.

Поморани су све три особе стопили у једно божанство. Они су га Триглавом прозвали и огромни му кип изтесан од старе храстовине понаместили у храм у Штетину. И у Јулинграду на отоку Волину бијаше му храм.

Триглав је био, како му већ наслов каже - троглав, а кип му бијаше обастрт одугачком копреном са четири стране. Свећеници вељаху, да је Триглав невидљиво; ну и најчишће божанство, које риедко кад силази на земљу, а да се крије за то, што не ће да види људске опачине!

Триглав је био владалац неба, земље и подземних пакленских бездана. Триглав је створац неба и земље, уздржаватељ и хранитељ људи; ну и казнитељ људских опачина.

По А. Тканију / Триглав је имао у Штетину, свој храм на гласу. Дрвене стиене биле су окићене извана избоченим сликама (резбарије) људи, животиња и сваковрстних прица, које су биле омаштене неизбрисивим бојама.

У том храму држали су благо, које би заплиенили од непријатеља. Ту је било оружја и другог ратног плиена, од кога је храму припадала десетина. ту је било златних и сребрних чаша за гатање и за гостбе бољих људи, омашних рогова дивљих бикова, за напитак и трубљење, мачева и ножева и другог драгоценог оруђа (жртвеничког алата).

Кип му је био од суха злата, а урес златни на глави прикривао му је образ до устана. Свећеници његови су тумачили троглавост божју тиме, што су тврдили, да је господаром неба, земље и подземља, а да крије свој образ пред људским опачинама!

Сасма је очевидно, да је ово словјенско тројство у једној особи оно исто, које су обожавали Скандинавци и стари Поруси у три особе.

Триглаву је био посвећен вранац, кога је његовао један свећеник и кога су употребљавали за гатање на исти начин као и биелца

Световитова.

За гатања водио је свећеник смиерно вранца преко девет копља, које је било обиљежено црним и биелим пругама. Како је вранац пролазио тим копљем, онако је и гатао. Кад се је вранац дотакнуо кога црно обиљежена копља, тад је то био кобни знак, јербо црно копље знаменовало је пораз, а биело побједу. С овим гатањем свезана је жалибоже у њих срећа и несрећа народа и државе. Макар и била држава често у великој погибелји од Германа, без сретних знакова по рат, нитко се није смио ни макнути, а тако се догоди, да их је напао изненада војвода баварски и саксонски Хенрик Лав, те их је кано дивља звиер мирно стадо оваца, што поклао, што у сужањство одвео и тако им је око половице 12. вијека и светиње поробио и државу срушио, а тому су Пољаци били највише криви, поименце војвода Болеслав Кривоусти. Гатања биелима или црнима коњима био је обичај, како видјесмо (стр.92) и у Германа и у старих Словјена, Поморана, љутица, Ратара и т.д. С тога је врло занимљиво, да се изтражи од куда коњу та божанска част.

У Штетину и у Јулину, као што и у аркони, виђало се уз кип Триглавов омашно седло, а свећеници су тврдили, да бог ноћу зајаше коња, да потјера зле духове од земље!

То нас опомиње на "Сунчано божанство", које се рва са Злодусима увиек, ноћу и зими.

Сад нам се ваља опет осврнути на ведска божанства, која су и онако аријскога подриетла, да нађемо триглаву подриетло његово. Ми налазимо за чудо у старих Индијана Триглаву налично божанство а по аналогји судимо, да има баш Триглав своје подриетло у оном аријском божанству, којему су и Прасловјени обдржавали налично богослужје.

У индијском тројству "Тримурти" била су уобличена три бога. Прво лице му је био "Брама"², створац (Srshda) свију ствари а изворно је био "божанством Сунца", јер му је био најстарији придјев Индра, а временом се прозвао и Deva од божанскога сјаја³ а напoкон Брама, кога су и Narayana т.ј. створцем звали и "брaтом Сунца", (= Surageshda) окрестили.

Друга је била "Vishnu" (Вишњи), а држали су га уздржаоцем свемира и свиета и хранитељем људи, а био је и видљивим божанством на земљи, уприличен плодносном риеком "Gangesa", као и мисирско сунчано божанство "Osera" плодносном риеком Нилом. "Vishnu" је кадкaд разним обликом с неба силазио, а

десетим утјеловљењем (аватара) сашао је с неба у облику небескога путника водећ за собом божанскога коња. Коњ му стоји само на три ноге, а чим ће му господар намигнути, коњ ће и четвртом ногом о свиет ударити, а тиме ће га на увиек срушити. То је био тај божански коњ у храмовима, који је људима приетио судњи дан.

Ну и трећа особа индијскога тројства било је људима грдно страшило! То је био страшни Shiwa,⁴ бог огња и муње, с тога рушитељ свиета. Брамани тврде по светом им писму "Prabanciasrhti", да ће он на судњи дан свиет ватром скончати.

Као што су Индијани обдржавали своје тројство "Тримурти", тако су и Прасловјени, Литвани, Старопруси, Поморани, Полабјани и Сорби свога "Триглава".

И у Триглаву била су уособљена три бога, а ти су били како рекосмо, Перун, Потримба и Покола. Први је био изворно сунчано божанство, које кад се разгњеви, тад потамни и облачинами се навуче, а тада ће грмјети и муњама сиевати и праскати, а тај је био већ Аријцима познат именом "Паркана". Овога су стари Словјени уображавали брадатим старцем жаровита лица.

Друга особа је била Потримба, хранитељ људи и штититељ племена. Овај је био младић пријазна и красна лица, овјенчан класовима, а трећа особа бијаше паклењак Покола, блиеда и осорна образа. На тјемени му је коса пламтила кано у индијскога Шиве, а пред њим требало је ложити вјечну ватру, а да га се у ратно вриеме ублажи, ваљало му је приказивати и људских жртава, а те су обично биле заробљеници.

Напомене

¹ Anton Tkany: Mythologie der alt. Teutschen u. Slaven, Znaim 1827 pg.156.

² Придјев Vithi Brahma знаменује "природу" као што мисирски "Brehi" значи "твар".

³ Сскт. div divyati = сјати, свиетити, видјети а од тога произлазе сви аријски божански придјеви сскт. Dyaush, = Зеус лат. Deus, стгн. Ziu, агс. Tiv, стнз. Туг.

⁴ Shiwa Шива од суа суа-uate = горieti сијати сиевати сјати, а значи и жарко сунце.

О Перуну

Перун или Перкун био је у свих Словјена онај, "који ведри и

облачи" и "господар неба, олује и муње".

Стари Поруси називали су га Перкуном¹, те им је био прва особа старога тројства "Тројана".

Ово су божанство познавали сви Словјени. У Руса обожавали су га све до 10. вијека. Нестор вели под годином 907.: "и кљаша сја оружјем своим и Перуном, богом своим и Волосом, скотим богом (говедарски бог) и утврдиша мир"². Год. 980. пише: "и постави (Владимир) кумиру на холму вне двора теремнаго: Перуна древјана и главу јехо сребрену, а ус (брада, чешки вауси) злат, и Хорса, Дажбога и Стрибога и Семоргла и Мокоља", а 988. године дао га је врћи Владимир у Дниепр, покрстив народ. Од тога времена све се је више заборављало на лична имена Перуна, Хорса (Хорша), Велеса и Тројана у Руса, премда су их у разним покрајинама употребљавали све до 15. вијека, а у Срба и Хрвата употребљавало се лично име "Перунко", све до најновијих времена. И "Перуника" се чула често, док је ниесу прекрстили у Веронику.

У Полабјана звао се Проне и Перен, од тога Перен-ден (dies Jovis). Љутићи Ратари називали су га Перкунуштом, Пољаци Пиоруном, Словаци Паром, Бугари Перин, Срби и Хрвати Порим³, Перун⁴, Пирон, Пирун и т.д.

Кипови Перунови бијаху буд од камена изклесани, буд из дрва изрезани, а видјело их се је свагдје под старим храстовима.

Пред кипом стајаше жртвеник од камена, а на њем су палили богу жртве захвалнице, да им поштеди поља и њиве од олује.

Литвански сељак је, како већ напоменусмо, ћа до 14. вијека, обходио гологлав своја поља, носећ на раменима кору сланине, те би рекао сваки пут, кад би загрмјело: "Перкуне боже, немој ударити (треснути), молим те, на моју њиву, теби ћу ову кору сланине врзнути".

Перкунов кип (Перкунушт), кога су нашли у Приливицама у Стрјелицама, био је тамно одјевен људина дугачке браде, а покривен бијаше капом невремена (кучма). Око главе сјало му до десет зрака, пошто је он био сунчано божанство, које се знаде у својем божанском гњеви замрачити и наоблачити, громовима загрмјети и злодухе муњама и стрјелама таманити, кано ти индијски Pargana и грчки Зеус.

Већ у Ригведи (8/21. 14.) видимо, да Индра грми и наоблачује небо.

Тим нам је ласно разабрати, да је био и у Индијанаца као и у осталих Аријаца сунчани бог у најстарија времена громовником, а тада су га називали Паркан-ом, дотично Parjanya и Parganya.

Ово и најстарије аријско божанство, кога већ Ригведа⁵ припомиње уједно и богом Агнијем, прешло је и на Прасловјене.

Ово старинско божанство налазимо већ у Келта, старих Германа, Прасловјена и старих Словјена. У Келта претворио се у (P)arg⁶, у Гота у Fairguns⁷, а Fiorgune била је у Германа оно, што у старих Поруса Перкуна-тете, а у јужних Словјена Перуника.

У Руса смо Перуна нашли у Кијевском гају уз кипове Хорса, Дажбога, Мокоша, Велеса или Тура⁸. Шкандинавски Thor био је у старих Словјена Тур, а светковине зову Словаци од тога и данас "турицама". Од Тура имадемо и мјестних имена као Туроц и Турчање, Туропоље и т.д. Турјак је обитељско име.

И скандинавски Thor и келтски Taranis били су громовници те су јамачно истога подриетла са Перуном. Ено је био "Thor-stag" у Скандинаваца оно што и "Перен-ден" у Венда.

Мокош⁹ је био у Руса исто што и Перун кад кишом лиева или дажји т.ј. био је придјев Дажбога, а с тога употребљујемо мјесто риечи киша - дажд. Мокоша називали су Чеси Пливником¹⁰, а западни Венди звали су га Змоком или Змеком (покраћено од Мокош). Сви ови придјеви Перунови полазе од Аријске вјере, коју ћемо и у Скићана наћи, "да је Перун оплођавао божицу Земљу са кишом" а ова је подаривала људство храном и богатством.

Напомене

¹ Ово древно божанство произлази ће од аријске вјере, које се звало "Паркана", од аријскога парк, спарк = грмјети: по свој прилици ономаатопејски израз грмљавине кано ти гр...мјети, гром, грунити. Литв. perkunija је олуја, а стпр. грмљавина. Од Паркана је сскр. Perganga и Peryanya, литв. Perkunas, стпр. Perkuni-s, лот. pehrkons је грмљавина. Parganya је данас бриег на Gangesu недалеко од Bhalapura.

² Nestor, Chron. CXXI., p. 16 и CXXX., VIII 46.

³ Порим планина у Херцеговини и Прен (Перен) планина, Перуња вес, Перуњи врх, Перунова гора.

⁴ Перун планина у Пољицама, Перун и Перунчевац јужно од Учке горе у Истри, Перуна - Дубрава у Хрватској, а било је сличних имена и у Руса (Перуња рен), а има их и у Полабјана Прон, Перунов дуб, Перунка у Малоруса, Пиорунов у Пољака. И обитељских имена има у њих, као Пиоруни. Порин је у Чешкој у котару Пелхримов (Пилграм). Vegaun је исто што и Перун. А тако имадемо Перун-планина код Вареша у Босни. Тамо су се људи до недавно Перуном клели. Од Перуна је и Перинград и Прењ у Столачком котару. Перин-планина јужно од Софије. Парнон је бриег на истоку Шпарте (од Белогостића). Порин је

био војвода хрватски проти Францима. Од личних имена имадемо: Перун, Порин и Перунко. Од билина Перуника (Ирис герман.). Перење је у Жељезној жупанији, а Перени у котару Чертатском, жупанији Торнавској (Трнавској) у Угарској.

5 Ргв. 6/52, 15

6 Упореди S. Buichler: Uber Parganya.

7 У Германа миена се увјек аријско п у почетку риечи у ф или в. Тако постаје pater - vater, Perkunas, Fairguns, Prusi, Fruisi и т.д.

8 Тур је био као и Велес бикова облика, а риеч тур употребљавала се и у староческом језику; упореди Љубушин суд "zarve (zareve) Krudos od Otavy krivy jagum turem" (као прољетни бик) као што се раби и дан данас у Херцеговини.

9 Мокош, моча, мокрина од мочити.

10 Плевника изводе некоји писци од сскт. plavate; грч.

π λ ε ι ω и π λ υ ν ω, лат. pluo, pluvia. fluvius, Pluto; литв. plauti, стслв. плова. Плевник је био у Германа Pilvicht, Belewiste или Pilvis оно што у Римљана Jupiter pluvius и Плуту.